

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Затверджено
Вченою радою факультету соціальної педагогіки
та психології

назва фак.-ту, інституту

протокол № 2 від 26 вересня 2024 р.

Голова Вченої ради, декан (директор)

О. В. Пономаренко
ініціали, прізвище

ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ступеня доктора філософії

Укладач:

Клопов Роман Вікторович, доктор педагогічних наук, професор

Погоджено:

Гарант освітньо-наукової програми

підпис

О.І. Іваницький

ініціали, прізвище

Запоріжжя 2024

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна, вечірня, заочна форми навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>01 Освіта</u> (шифр і назва)	нормативна
		Цикл професійної підготовки
Змістових модулів – 4	011 Освітні, педагогічні науки (код і найменування)	Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 120		2-й
		Лекції 30 год.
		Практичні 14 год.
Освітньо-наукова програма «ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ» (назва програми)		Самостійна робота
Рівень вищої освіти: третій (доктор філософії)		76 год.
		Вид підсумкового контролю: екзамен

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання дисципліни «Теорія і методологія науково-педагогічних досліджень» є ознайомлення здобувачів третього рівня вищої освіти із методологією наукової роботи, з метою формування методологічної культури здобувачів щодо здійснення педагогічного дослідження та забезпечення поглибленої теоретичної та технологічної підготовки щодо написання науково-дослідницьких робіт з урахуванням сучасних вимог до рівня і якості наукових досліджень.

Основні **завдання** курсу: сформувати концептуальні та методологічні знання з предметної області та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні досягти таких програмних **компетентностей і програмних результатів навчання:**

Програмні компетентності	
ЗК 10	Здатність розв'язувати комплексні проблеми освітніх, педагогічних наук на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності
СК 1	Здатність до розуміння основних концепцій, історичних витоків, сучасного стану та тенденції розвитку спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки; оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку
СК 2	Здатність здійснювати планування та виконання оригінальних досліджень, досягати наукових результатів, які створюють нові знання як в предметній області, так і в міждисциплінарних напрямках, і можуть бути опубліковані у

	провідних вітчизняних та міжнародних наукових виданнях 01 Освіта/Педагогіка та суміжних галузей
СК 3	Здатність здійснювати планування та виконання оригінальних досліджень, досягати наукових результатів, які створюють нові знання як в предметній області, так і в міждисциплінарних напрямках, і можуть бути опубліковані у провідних вітчизняних та міжнародних наукових виданнях 01 Освіта/Педагогіка та суміжних галузей
СК 4	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького та/або інноваційного характеру; оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень; складати пропозиції щодо фінансування наукових досліджень та комерціалізувати їх результати; здійснювати захист прав інтелектуальної власності
Програмні результати навчання	
ПРН 1	Мати передові концептуальні та методологічні знання з предметної області та на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій
ПРН 2	Глибоко розуміти загальні принципи, методи, методології наукових досліджень, застосовувати їх у власних дослідженнях у галузі освітніх, педагогічних наук та у викладацькій практиці
ПРН 4	Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень, спостережень, наявні літературні дані з метою розв'язання значущих наукових та науково-прикладних проблем
ПРН 5	Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження за напрямом спеціальності та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів; оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень; складати пропозиції щодо фінансування наукових досліджень та комерціалізувати їх результати; здійснювати захист прав інтелектуальної власності
ПРН 7	Критично аналізувати та узагальнювати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті всього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної наукової проблеми, визначати перспективи подальших наукових розвідок

Пререквізити (передумови для вивчення дисципліни): володіння спеціальними компетентностями та досягнутими результатами навчання зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки в обсязі програми підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти; успішне засвоєння ОК1 «Практичний курс іноземної мови для викладача-дослідника», ОК2 «Філософія наукової свідомості», ОК4 «Дослідницько-інноваційна та проєктна діяльність», ОК5 «Академічне письмо та академічна доброчесність (з англomовним компонентом)».

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Методологічні засади та науковий апарат педагогічного дослідження

Тема 1. Наука. Методологія. Класифікація педагогічних досліджень за характером і змістом

Наука як вид людської діяльності. Шлях до науки. Педагогічне дослідження як процес і результат наукової діяльності. Класифікація педагогічних досліджень за їх характером і змістом. Проблематика сучасних педагогічних досліджень.

Тема 2. Педагогічне дослідження як процес і результат наукової діяльності.

Тема 3. Науковий апарат дослідження. Методологічні і теоретичні засади педагогічного дослідження. Наукова новизна і теоретичне значення результатів дослідження.

Тема 4. Компоненти методології

Методологія наукового дослідження. Загальнонаукова методологія дослідження. Конкретно-наукова методологія. Методологічні принципи та підходи. Теоретичний рівень дослідження. Поняття про методи емпіричного та теоретичного дослідження в педагогічній діяльності. Компоненти методології. Актуальність дослідження. Об'єкт і предмет дослідження. Мета і завдання дослідження. Гіпотеза дослідження. Наукова новизна. Практична значущість. Методика дослідження. Основна частина наукового дослідження.

Змістовий модуль 2. Теоретичні методи наукового педагогічного дослідження

Тема 5. Теоретичні методи наукового дослідження.

Аналіз і синтез. Індукція та дедукція. Аналогія, абстрагування. Конкретизація, моделювання. Ідеалізація, формалізація.

Тема 6. Класифікація і характеристика методів дослідження

Організаційні методи (порівняльний, лонгітюдний і комплексний); Емпіричні (спостереження, експеримент, аналіз продуктів діяльності); Способи обробки даних (математично-статистичний аналіз); Інтерпретаційні методи (генетичний і структурний методи).

Тема 7. Теоретичні методи педагогічного дослідження.

Порівняння, аналогія, класифікація, узагальнення, мислений експеримент.

Тема 8. Характеристика теоретичних методів педагогічного дослідження

Змістовий модуль 3. Методи емпіричного рівня

Тема 9 Методи емпіричного рівня

Педагогічне спостереження; педагогічний експеримент; рейтинг; тестування; вивчення, аналіз та узагальнення педагогічного досвіду; науково-педагогічна експедиція; вивчення інформаційних джерел з проблем дослідження.

Тема 8 Педагогічний експеримент

Експеримент у педагогіці. Етапи педагогічного експерименту. Планування програми експерименту. Розробка критеріїв, показників та рівнів. Аналіз отриманих результатів.

Змістовий модуль 4. Соціологічні і статистичні методи

Тема 9 Соціологічні методи дослідження

Анкетування; метод дослідної бесіди, інтерв'ю; соціометрія; методи експертних ціновок; педагогічний консиліум.

Тема 10 Соціометрія, як основний метод визначення соціального заказу

Соціометрія – галузь соціології, яка вивчає міжособистісні взаємини у малих групах кількісними методами, зосереджуючись на внутрішньогрупових симпатіях і антипатіях. За допомогою спеціальної методики (соціометричний тест) експериментально досліджується взаємне суб'єктивне ставлення членів групи один до одного, структура і динаміка цих взаємо-відносин, становище індивідів у групі, питання лідерства.

Сучасна соціометрія найчастіше використовує два методи – анкетування та опитування, розроблених так, щоб навіть на підставі анонімних відповідей можна було скласти соціоматрицю, яка б відображала особливості взаємостосунків (симпатії, антипатії) у групі.

Тема 11, 12 Алгоритми застосування статистичних і соціологічних методів обробки результатів педагогічного дослідження

Вимірювання в педагогіці. Основні поняття математичної статистики у педагогічних дослідженнях. Вимірювальні шкали. Зведення дослідницьких даних. Багатомірні методи аналізу. Визначення вірогідності одержуваних результатів. Статистична обробка даних. Основні етапи математичного дослідження педагогічного явища. Алгоритми застосування статистичних методів обробки результатів педагогічного дослідження. Засади квазіпрофесійного застосування статистичних методів обробки результатів педагогічного дослідження.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		л.	практ.	сам. роб.
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1. <i>Методологічні засади та науковий апарат педагогічного дослідження</i>				
Тема 1. Наука. Методологія. Класифікація педагогічних досліджень за характером і змістом. Науковий апарат дослідження.	11	4		7
Тема 2. Педагогічне дослідження, як процес і результат наукової діяльності.	10		2	8
Тема 3. Науковий апарат дослідження. Методологічні і теоретичні засади педагогічного дослідження. Наукова новизна і теоретичне значення результатів дослідження.				
Тема 4. Компоненти методології				
Разом за змістовим модулем 1	21	4	2	15
Змістовий модуль 2. <i>Теоретичні методи наукового педагогічного дослідження</i>				
Тема 5. Теоретичні методи наукового дослідження. Аналіз і синтез. Індукція та дедукція. Аналогія, абстрагування. Конкретизація, моделювання. Ідеалізація, формалізація.	7	2		5
Тема 6. Класифікація методів дослідження	7		2	5
Тема 7. Теоретичні методи педагогічного дослідження. Порівняння, аналогія, класифікація, узагальнення, мислений експеримент.				
Тема 8. Характеристика теоретичних методів педагогічного дослідження				
Разом за змістовим модулем 2	14	2	2	10
Змістовий модуль 3. <i>Методи емпіричного рівня</i>				
Тема 7. Методи емпіричного рівня.	17	2		15
Тема 8. Педагогічний експеримент.	19		4	15
Разом за змістовим модулем 3	36	2	4	30
Змістовий модуль 4. <i>Соціологічні, статистичні методи</i>				
Тема 9. Соціологічні методи дослідження	5	2		3
Тема 10. Соціометрія, як основний метод визначення соціального заказу.	6		2	4
Тема 11. Статистичні методи обробки результатів педагогічного дослідження		2	2	5
Тема 12. Алгоритми застосування статистичних і соціологічних методів обробки результатів педагогічного дослідження				
Разом за змістовим модулем 4	19	4	4	11
Усього годин	120	30	14	76

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Методологічні засади та науковий апарат педагогічного дослідження		
1	Тема 1. Наука. Методологія. Класифікація педагогічних досліджень за характером і змістом. Науковий апарат дослідження.	6
	Разом за змістовим модулем 1	6
Змістовий модуль 2. Теоретичні методи наукового педагогічного дослідження		
2	Тема 2. Теоретичні методи наукового дослідження	6
	Разом за змістовим модулем 2	6
Змістовий модуль 3. Методи емпіричного рівня		
4.	Тема 3. Методи емпіричного рівня	6
	Разом за змістовим модулем 3	6
Змістовий модуль 4. Соціологічні, статистичні методи		
6.	Тема 4. Соціологічні методи дослідження	6
7.	Тема 5. Алгоритми застосування статистичних і соціологічних методів обробки результатів педагогічного дослідження	6
	Разом за змістовим модулем 4	12
Усього годин		30

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Методологічні засади та науковий апарат педагогічного дослідження		
1	Компоненти методології	4
	Разом за змістовим модулем 1	4
Змістовий модуль 2. Теоретичні методи наукового педагогічного дослідження		
2	Класифікація і характеристика методів дослідження	2
	Разом за змістовим модулем 2	2
Змістовий модуль 3. Методи емпіричного рівня		
3	Педагогічний експеримент	4
	Разом за змістовим модулем 3	4
Змістовий модуль 4. Соціологічні, статистичні методи		
4.	Соціометрія, як основний метод визначення соціального заказу	2
5.	Статистичні методи обробки результатів педагогічного дослідження	2
	Разом за змістовим модулем 4	4
Усього годин		14

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1. Методологічні засади та науковий апарат педагогічного дослідження		
1	Характеристика наукового апарату дослідження	8
2	Наукова діяльність. Класифікація педагогічних досліджень за характером і змістом. Науковий апарат дослідження.	8
	Разом за змістовим модулем 1	16
Змістовий модуль 2. Теоретичні методи наукового педагогічного дослідження		

3	Характеристика теоретичних методів педагогічного дослідження.	12
	Разом за змістовим модулем 2	12
Змістовий модуль 3. Методи емпіричного рівня		
4	Застосування методів емпіричного рівня у педагогічних дослідженнях	16
5	Привести приклади використання методів емпіричного рівня у власному науковому дослідженні.	16
	Разом за змістовим модулем 3	32
Змістовий модуль 4. Соціологічні, статистичні методи		
6	Особливості практичного застосування соціологічних методів дослідження	6
7	Алгоритми застосування статистичних методів обробки результатів педагогічного дослідження	6
8	Засади квазіпрофесійного застосування статистичних методів обробки результатів педагогічного дослідження	4
	Разом за змістовим модулем 4	16
Усього годин		76

8. ВИДИ КОНТРОЛЮ І СИСТЕМА НАКОПИЧЕННЯ БАЛІВ

№ змістового модуля	Вид контролю	Кіл-ть балів
ПОТОЧНИЙ		
1	<i>Доповідь:</i> Наукова діяльність. Класифікація педагогічних досліджень за характером і змістом. Науковий апарат дослідження. (<i>max 5 балів</i>)	5
	<i>Самостійна робота.</i> Характеристика наукового апарату дослідження (<i>max 5 балів</i>)	5
2	<i>Дискусія:</i> «Застосування у дослідженні теоретичних методів» (<i>max 5 балів</i>)	5
	<i>Доповідь:</i> «Характеристика теоретичних методів педагогічного дослідження». (<i>max 5 балів</i>)	5
3	<i>Доповідь:</i> Застосування методів емпіричного рівня у педагогічних дослідженнях (<i>max 5 балів</i>)	5
	<i>Самостійна робота:</i> Привести приклади використання методів емпіричного рівня у власному науковому дослідженні (<i>max 10 балів</i>)	5
4	<i>Дискусія:</i> Особливості практичного застосування соціологічних методів дослідження (<i>max 5 балів</i>)	5
	<i>Самостійна робота:</i> Побудувати схему функційно-семантичного поля (на прикладі однієї із граматичних категорій) (<i>max 10 балів</i>)	10
	<i>Доповідь:</i> Алгоритми застосування статистичних методів обробки результатів педагогічного дослідження (<i>max 5 балів</i>)	5
	<i>Доповідь:</i> Засади квазіпрофесійного застосування статистичних методів обробки результатів педагогічного дослідження (<i>max 5 балів</i>)	5
	<i>Дискусія:</i> Особливості практичного застосування соціологічних методів дослідження (<i>max 5 балів</i>)	5
	<i>Загалом за поточним контролем</i>	60
ПІДСУМКОВИЙ		

	Екзамен, у т.ч.	40
	<i>Тестування у системі Moodle</i>	10
	<i>Підготовка тексту доповіді на наукову конференцію із застосуванням інструментарію відповідного методу</i>	30
	Разом:	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

<i>За шкалою ECTS</i>	<i>За шкалою університету</i>	<i>За національною шкалою</i>
A	90 – 100 (відмінно)	(відмінно)
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)
C	75 – 84 (добре)	
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)
E	60 – 69 (достатньо)	
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)	

Критерії оцінювання (бали):

5 бали отримує аспірант, який самостійно, у повному обсязі виконав завдання, виявив творчий підхід до його виконання та представлення; під час презентації виказав глибоку обізнаність щодо теми завдання, розуміння сутності досліджуваної проблеми; виявив навички взаємодії з аудиторією, запропонував питання для групового обговорення.

4 бали отримує аспірант, який виконав завдання не в повному обсязі, стереотипно, але принципово правильно; під час презентації виявив не повну обізнаність щодо теми дослідження, але під час обговорення проблемних питань, виявив певну активність, запропонував шляхи пошуку відповідей на проблемні запитання.

3 бали отримує аспірант, який виконав завдання не в повному обсязі, з порушенням структури доповіді та/або без презентації; під час виконання завдання припускався певних помилок.

0 балів отримує аспірант, який виконав завдання номінально, без глибокого осмислення проблеми, творчого підходу.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА

Модуль 1.

1. Архипова С.П. Застосування математично-статистичних методів у соціально-педагогічному дослідженні [Електронний ресурс] / С.П.Архипова. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N144/N144p003-008.pdf. – Назва з екрана.
2. Дубасенюк О.А. Методи науково-педагогічного дослідження у загальній системі методологічного становлення молодих дослідників // Нові технології навчання: наук. метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2016. – Вип. 89. – Ч. II. – С. 21-26.
3. Дубасенюк О.А. Методологія та методи науково-педагогічного дослідження: навч.-методичний посібник. – Житомир: Полісся, 2016. – 256 с.

4. Завгородня Т.К., Стражнікова І.В. Методологічні засади педагогічних досліджень: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2021. 120 с.
5. Ковальчук Л.О. Методологія науково-педагогічних досліджень // Методичні матеріали до семінарських і практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи, організації контролю навчальної діяльності (для спеціальності: "014 – середня освіта") – Львів., 2020. – 23 с.
6. Методологія, методика і методи організації науково-педагогічних досліджень // Методологія наукової діяльності : навч. посіб., вид. 3-тє, переробл. / Д.В. Чернілевський, М.І. Томчук, О.А. Дубасенюк, О.Є. Антонова, В.П. Захарченко, О.В. Вознюк, Н.З Сіранчук / за ред. Д.В. Чернілевського, Вінниця : Нілан-ЛТД, 2012. 364 с.

Модуль 2.

7. Клопов Р.В. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»/ Клопов Роман Вікторович. – Вінниця., 2012. – 522 с.
8. Клопов Р.В. Методологія науково-педагогічних досліджень / Методичні рекомендації до курсу: Запорізький національний університет, – Запоріжжя, 2022. – 25 с.
9. Основи науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник / І. П. Аносов, М. В. Елькін, М.М. Головка, А. А. Коробченко. – Мелітополь : ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2015. – 218 с.
10. Методологія і методи педагогічних досліджень: роб. навч. прогр. для напряму підготовки 1701 "Специфічні категорії" (осв.-кваліфікац. рівень "магістр") за вимогами кредитно-модульної системи; для спец. 8.000005 "Педагогіка вищої школи" / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б.Грінченка; [розробн. Сисоєва С.О.]. – К.: Київ. ун-т ім. Б.Грінченка, 2011. – 52 с.

Модулі 3-4

11. Науково-педагогічне дослідження : навчальний посібник для магістрантів / Укладачі: Н.Н. Чайченко, О.М. Семенов, Л.М. Артюшкіна, О.М. Рудь. – Суми : СОППО, 2015. – 190 с.
12. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / С.О.Сисоєва.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД "ЕКМО", 2011. – 320 с.
13. Сисоєва С.О., Кристопчук Т.Є. Методологія науково-педагогічних досліджень: Підручник / С.О.Сисоєва, Т.Є.Кристопчук. – Рівне: Волинські обереги, 2013. – 360 с.
14. Сисоєва С.О. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти / С.О.Сисоєва, Т.Є.Кристопчук; АПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – Луцьк: ВАТ "Волинська обласна друкарня", 2009. – 460 с.
15. Тверезовська Н.Т., Сидоренко В.К. Методологія педагогічного дослідження: навч. посібник. Кабінет Міністрів України, Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ: Центр учб. л-ри, 2013. 439 с.
16. Сисоєва С.О. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті : [монографія / С.О. Сисоєва, А.М. Алексюк, П.М. Воловик та ін.] ; за ред. С.О. Сисоєвої; АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К. : ВІПОЛ, 2001. – 503 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

<http://ekonomchnij-analz/faktornij-analz.html>

<http://inpos.com.ua/145>

<http://kisilmv.if.ua/study/student-research-work.htm>

http://lib.mdpu.org.ua/e-book/matstatistika/lection1_1.html

<http://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12308>

<http://readbookz.com/book/195/7421.html>

<http://www.info-library.com.ua/books-text-8409.html>

<http://www.ippo.org.ua>